

Sămănătorul

Revistă Literară Săptămînală

Sumarul :

N. IORGA. — Scriitori macedonenî.
G. VÎLSAN. — Cîntec de vitejie.
T. CERCEL. — Ciobănaşul (schiţă).
P. CERNA. — Spre Bucovina (sonet).
L. MĂRICAŞ. — La secere (poezie).
NECULAÎ DUNĂREANU. — Note din călătorie.
EUGEN CIUCHÎ. — Sonet.

CRONICA :

N. I. — Jubileul «Familiei».
SC. — Andrei Bîrseanu. — Escursiunea profesorilor braşoveni.
RADU ANDREA. — Franz von Lenbach.

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA :

STRADA REGALĂ No. 6, (Hotel Union)

BUCUREȘTI

Ediție populară

Abonamentul 6 lei pe an

In Editura Institutului de arte grafice „MINERVA”

AU APARUT:

DRUM ȘI POPAS

Note de drum. — Schițe

DE

C. SANDU

A apărut:

ISTORIA LUI ȘTEFAN-CEL-MARE

POVESTITA POPORULUI ROMÂNESC

DE

N. IORGA

ȘI

tipărită pe cheltuiala Ministerului de Instrucție Publică.

SUMARUL:

CARTEA I. — Țara Moldovei până la Ștefan-cel-Mare.

- » II. — Tatăl lui Ștefan-Vodă. Tinereța lui Ștefan.
- » III. — Domnia lui Ștefan-cel-Mare până la luptele cu Turcii (1457–75).
- » IV. — Luptele cu Turcii.
- » V. — Cei din urmă ani din viața lui Ștefan-cel-Mare.
- » VI. — Moștenirea lui Ștefan-cel-Mare.
- » VII. — Amintirea lui Ștefan-cel-Mare.

De vânzare la toate librăriile din țară.

Prețul: | Ediția populară 75 de bani
 | de lux lei 2.50

SĂMĂNĂTORUL

REVISTĂ LITERARĂ SĂPTĂMÎNALĂ

Redacția și Administrația
BUCUREȘTI
Strada Regală, 6

SUB DIRECȚIA UNUI COMITET

ABONAMENTUL
6 Lei pe an

SCRIITORII MACEDONENI

Ca orice lucru clădit fără a se scormoni adînc pămîntul prin cercetări, fără a se cunoaște puterea de rezistență a bazei și natura împrejurărilor, învățămîntul românesc în Macedonia a rezultat șubred și nepotrivit cu intențiile bune, cu cheltuielile însemnate și cu speranțele mari. Conducerea și supravegherea lui de departe nu i-a adus fără îndoială un folos însemnat. Jertfirea dictatorului local și înlăturarea ideii unui nou dictator ca acela aū fost hotărîri nenorocite.

Școala noastră de acolo nu-și atinge încă pe deplin scopul național, care e de a pregăti copiii pentru o viață în sensul poporului nostru și, în același timp, de a lumina până departe conștiințele întunecate sau umbrite, prin razele limpezi și calde ce pornesc de la dînsa. Din acest amvon s'a predicat prea puțin și s'aū cîștigat prea puțin credincioși, de pe această cetate n'a filfiit destul de mindru steagul. Și poate că defectul cel mare a fost, nu lipsa de convingere, ori lipsa de rîvnă și de pricepere a profesorilor — de și pe alocurea a fost și aceasta, ci caracterul artificial, de lux și de trufie, al școlii, în care bicicletele d-lui Tache Ionescu ar fi fost tocmai ce trebuia să fie ca să încunune o măreață operă. Căci școala nu chiamă nici-odată mulțimea prin strălucirea idealului la care îndreaptă — idealul nu strălucește decît pentru ochii pregătiți să-l vadă, precum minunile nu se împlinesc decît pentru acei ce le așteaptă: școala ispitește prin folosul practic ce iese din ea, prin ajutorul pe care-l dă pentru a înfringe nevoile vieții; celelalte, lucrurile mari, se cîștigă pe alătura. Însă, precum se știe — dar nu în destul — școala românească din Macedonia n'a răspuns nevoilor, de acolo: ea n'a pregătit pentru negoț, n'a pregătit pentru meșteșug, n'a pregătit pentru întreprindere, mai ales aici la noi, pe fiii unor oameni muncitori și ageri. Înriurită de luptele naționale învierșunate, ea n'a dat cunoștința limbilor folositoare omului practic. Răzimată pe credința

că orice element românesc trebuie să fie ca acela de la București, ea a jertfit fără milă, de la începutul învățaturii de carte, acel dialect macedonean, așa de deosebit de graiul nostru și pe care noi nu-l înțelegem, dar care deșteaptă atâtea amintiri duiioase la aceia cari l-au vorbit din neam în neam, cari l-au scris cu dragoste atunci cînd nu știaū alte litere decît cele grecești, cari s'au deosebit într'acest semn de popoarele incunjurătoare, ce rîdeau pentru această limbă de «Vlach», de «Vlachul șchiop».

De și e cam tîrziu într'o epocă de crisă, cînd fiecare clipă își are prețul, unele din aceste greșeli se vor îndrepta poate. Arominii vor avea poate școala primară aromînească, oamenii practici vor putea trimete copiii lor la o școală practică. Și atunci binele, acel puțin bine la care ne putem aștepta, se va face în acelea din satele și orașele macedonene, unde se vorbește o limbă romanică.

Dar aici vreaū să ating un alt element din această nouă și interesantă problemă a culturii românești: legătura pe care o au și pot s'o aibă Rominii macedoneni cu literatura noastră, care trebuie să fie floarea ultimă a vieții noastre întregi și testamentul pe care o generație îl lasă altei generații.

Un exemplu:

Reții din Alpî sînt o mină de oameni; ei stau sus pe munte, aū citeva sate și un orașel. Bogăția li lipsește, și un viitor național nu se deschide înnaintea ochilor lor. De-o parte îi string Nemții, de alta, Italianii: oamenii din popor amestecă neconținut cuvintele străbunilor cu vorbe luate de la vecinii din Nord și de la cei din Sud, și ei nu pot deosebi ce e moștenit și ce aū împrumutat, ci socot adese orî că spun nemțește ceia ce aū exprimat în străvechea lor reto-romană. Nimeni nu-i sprijină, nimeni nu se gîndește la dinșii în orice fel de combinație politică: n'au nici-un centru administrativ sau religios în jurul căruia să se adune, în numele căruia să se recunoască.

Totuși, există o literatură reto-romană, care vine din evul mediu depărtat și se îmbogățește în fiecare an cu cite ceva. Filologii privesc cu cel mai mare interes aceste ultime flori ce țînesc dintr'o sevă ce tot scade, pe un biet arbore închircit de bătrîneță, într'un unghiū de stîncă. Dar nu numai filologii se bucură de această înflorire săracă, ci atîția oameni de țară, atîția oameni de oraș chiar, unii mari funcționari ai Elveției, cari-și zic cu ochii în lacrămî: uite așa a vorbit mama și tata și lungul șir al înnaintașilor morți!

„Dialectul macedonean» nu e o limbă rece, grosolană, pietroasă : în el se zbate o viață țerănească, o milenară viață de ciobani, în care s'a prins poesia sălbatecă a munților goi, căldura văilor verzi. Și ce s'a scris într'însul? *Ceva, pentru noi, aceștia de aici.* Cîteva versuri, ca să recomande prin această ofrandă curioasă, pe cutare tînăr de loc din Macedonia, care se înfățișa tirind după dînsul o prefață iscălită cu un nume cunoscut. Dar cit de colo se vede că aceste versuri eminesciane, franțuzite, imitate și contrafăcute nu sînt pentru aceia, cari, dincolo, în depărtarea Ținuturilor muntoase ale peninsulei de peste Dunăre, ar aștepta cu atîta dor un cîntec cîntat pentru ei, o poveste spusă pe înțelesul lor, de cărturari ieșiți dintre dînșii. Cutare exercițiu prin ziare care apar în București nu prinde și nu răzbate. Ar trebui cărticele simple, multe, ieftene, care să poată fi în mina tuturor. Și acelea nu sînt încă.

*

Dar, pe lingă această literatură, Romîni macedoneni cari au trecut prin școlile noastre superioare și s'au folosit de dînsule, ni mai datoresc ceva, pe care cei mai aleși dintre dînșii au început să-l plătească (și, pe lingă dînșii, alții, cari sînt mai puțin aleși, și nici chiar chemați).

Ei știu limba românească de aici întocmai ca și noi. Dar capitalul lor de amintiri, de icoane din natură, de scene din viața socială, dar timbrul sentimentelor lor sînt totuși altele, fiindcă același soare a luminat pentru dînșii alt pămînt. Și ce plină de interes e această viață pe care o cunosc ei: o viață de sat neschilodită de cultura modernă; arhaică și primitivă, bogată în simțiri foarte curate și în hotăriri foarte puternice, și, în același timp cu viața *aromînească*, ei au la îndemină viața atîtor vecini, cari nu sînt numai vecini, ci sînt zilnic și pretutindenî amestecați în viața lor: Slavul hursuz și crunt, Albanesul cavaler, Turcul patriarcal de la țară, Turcul putred de la orașe, Grecul viclean și fanfaron, care se coboară din Tersit și-și aduce aminte de Achille.

Intr'unul din prea multele ziare macedonene care iese la București, arătînd, nu atîta un mare entusiasm, cit o mare neînțelegere între sine, vedeam de o bucată de vreme un foileton de d. Nuși Tulliu, care a scris și cîteva poezii. Foiletoanele nu le cetesc, și mai ales cînd au urmare: e un vechi defect de care nu pot să scap. Odată am cetit un fragment din romanul d-lui Tulliu: era o zugrăvire de mic oraș macedonean, zugrăvirea unui han, unei cafenele unde niște ofițeri turci spuneau lucruri interesante; era bine și ins-

tructiv. Mi-a părut rău că această povestire va rămînea îngropată în foiletonul ei.

Cu o adevărată uimire bucuroasă am primit acum cîteva luni, de la un fost elev al meu, care iscălia cu un pseudonim pe care l-am prefăcut în «N. Macedoneanu», o schiță din lumea macedoneană, pe care mi-o trimetea pentru «Sămănătorul». De la acel care se vădiază acum ca scriitor de talent, îmi rămînea amintirea unui băiețuș mărunț și sfios, care putea ceti pe Bizantină în original și avea o mare admirație pentru stradele curate ale Bucureștilor. Acum însă aveam înaintea mea pe un povestitor de tot hazul și de tot interesul tragic în același timp: limba de aici o mlădia ca și bunii scriitori din România, și spunea simplu, glumeț, vioiu și foarte iute o mulțime de lucruri cu desăvîrșire nouă. Schițe de ale lui au apărut pe urmă — căci, nu știu de ce, nouă nu ni-a mai trimis — prin alte reviste, prin ziare macedonene, prin ziare politice de aici. Fiecare Duminecă îmi aduce *Romînul de la Pind*, din care cetesc exclusiv foiletonul — fără urmare, și, ca o excepție —, foiletonul finului meu (căci eu l-am botezat literar). Nu cred să se găsească în altă literatură cu atîta humor viața de cafenea politică grecească: șiretenia proastă, megalomania naivă a avestor împărțitori ai Balcanilor sint magistral reproduse. Culegerea acestor bucăți într'un volum ar impune încă un nume de scriitor literaturii noastre tinere.

Ivirea unei literaturi populare în dialect, publicarea în limba de aici a unor astfel de schițe macedonene, apariția unor lucrări științifice de folclor și etnografie ca ale d-lui Pericle Papahagi — și ce cîmp imens e deschis cercetătorilor de graiu, cîntec și datină! — ar dovedi că din acest punct de vedere a rezultat ceva din silințele culturale ce le-am făcut, noi cei de aici, pentru Macedonia.

N. IORGA.

VERSURI VECHI

Nici spre dreapta să lăsăm, nici spre stînga parte
 Mîntea și ochii noștri spre lucruri deșarte:
 Melcul merge cît de 'ncet! Calea dreaptă ține:
 Făr de necaz ajunge la vîrf și margine.

(de Ghenadie din Cozia, 1747: traducere).

CÎNTEC DE VITEJIE

Dușmanii crunți și blestemați
Se adunară mulți la număr.
Strigați din corn, feciori, strigați!
Se adunară mulți la număr...
Cu noi vor pune codrii umăr,
Schimbîndu-se 'n oștiri de frați!

Și'n volbură de fier și foc
S'or prăvăli, tunînd din munte.
În voi dușmani fără noroc
S'or prăvăli, tunînd din munte!
Și ghioaga va pocni în frunte
Și capete-or sări în joc!

Pe ale Țerii noastre flori
Vărsa-vom caldul nostru singe.
Ca să scăpăm de-asupritori,
Vărsa-vom caldul nostru singe.
Și nimeni, nimeni nu s'o plînge!
E dulce pentru-ai tăi să mori!

O, Dumnezeu din ceru-aprins
Ni-azvirle steagul Libertății!
Un vuet mare s'a întins:
Ni-azvirle steagul Libertății!
Înfîpt în porțile cetății.
În falduri Țara a cuprins.

S'a pogorit un serafim —
Oțel în trup, lumină'n minte, —
Ne dete ca să biruim
Oțel în trup, lumină'n minte!
Trăiască Țara! Înnainte!
Orî liberi toți, orî să murim!

G. VILSAN.

CIOBĂNAȘUL

— Culcă-te colea jos cu capu spre sfintu soare... Așa... Acum rășchira miinile 'n lături, bine, bine.

— Fă-mi ce mî-ei face mai repede, babă Ușo, că acu'm'iese oile din sat și dă pă griu.

— Lasă, Guță, să scapi dă piroteală, băițașule!

După ce se întinde ciobănașul pe jos în mijlocul drumului. baba, cu un cuțit ce-l scoate din poală, îi face semnul crucii, atin-gindu-l ușor la frunte cu leafa și ceva mai apăsător la piept de-asupra chimirului, apoi la umeri, și șoptind din buzele subțiri și supte ca de apă un descintec. Toate cutele frunții îi sînt ridicate pînă supt moțul hasmalei și cu doi ochi albaștri ca două mărgele își urmărește mișcările ca într'un rit. Alături și-a adus o mătură și două trestii lungi, ce le smulse de sub lații coșarului încă de cînd se îngina-ziua cu noaptea, cînd zboară somnul de pe ochii copiilor. Lea trestii și le pune 'n cruci pe trupul ciobănașului, una de la frunte pînă între tălpile opincilor, unde-i face o crestează cu cuțitul; altă trestie pe piept și pe cele două brațe răstignite în pulberea drumului. făcînd semn cu cuțitul și acesteia la locul potrivit. Retează apoi de la semne și pune măsurile luate una lingă alta. A trecut la brațe cu un rupt și ceva; aici e cusurul.

— Aoliu, maică, iată că-ți trece!... Bine-a făcut stăpîn'tău dă te-a trimis la mine... Să fi venit din zori... Ia, scoal' cu bătrina!... Așa... Să-ți mai tai și mîine și poimîine.

Și pe cînd se scula băiatul, baba îi risipi pe spate o mină de mălăiu din poală, și cu mătura îl mătură jos.

— Haida! Leac să-ți dea maica Precista!

Ciobănașul, fără să zică graiu. își zvirli gluga cu merinde pe spate, își puse căciula pe ceafă și, luîndu-și ciomagul, o rupse la fugă, cu ochii la turma care ieșise mai toată din sat, lăsînd în urma ei un nor de praf ce înneca salcimi de pe lingă drum. Soarele, ce strălucia de la răsărit cu cele dintîiu raze călduroase. multe ca firele de gene dimprejurul unui ochi, părea că se iea la 'ntrecere cu cio-bănașul și-i aleargă tot mereu nainte, străbătător printre case și pomî, cari aruncau umbre încă lungi. Clopotele berbecilor sună din ce în ce mai deslușit. Cel ce sună mai gros pare mai departe. E al berbecului cel mai mare, care s'a cam grăbit să scoată oile din sat... De n'ar fi tras oile la grîu! Le duce la gloabă logofătul. Și îndată

ciobănașul simți că i se răsucesc perii capului de la rădăcină, căci își aduse aminte de păruiala mîncată cu trei zile 'n urmă de la stăpîn'său, cînd acesta îl prinsese picotînd între doi mărăcinî, pe cînd oile se răzniseră care 'ncotro. Iuți înc'odată pasul, fluierînd cîniî ce rătăceau pe un maidan în urmă. Oile au ajuns departe în șir lung și rar, și parte din ele au intrat chiar pe griu. Foarte îngrijat, ciobănașul dă fuga cît poate, dar de o dată inlemnește, văzînd cum de pe o altă linie a satului iese însuși logofătul călare și se repede la sările spre turmă, o ajunge și întoarce în goana biciului pilcul de oi din griu, minîndu-l către oborul de gloabă. Șirul întreg ocolește spre sat. Ciobănașul dă fuga buimac, strigă desnădăjduit cu glasul lui suptire: «Lasă oile!» Dar într'un zadar își sparge capul, amaritul! Vede și el asta și-și domolește pasul, urmărind cu privirea toate mișcărilor logofătului, care da călcîie calului și-l strunia cînd într'o parte, cînd într'alta, ca să strîngă buluc oile, ce nu pricepeau de ce sînt împinse atît de silnic p'ăst drum neobicinuit și către sat. în vremea cînd ochii lor căutau cîmp și iarbă. Ciobănașul sta și se uita. Pentru o nimica toată i le lua la obor. Să se facă numa' ispașă... Apoi îi veni așa în gînd că el nu poate să fie invinováțit. Dar o nălucă îi trecu repede pe la ochii pierduți departe în seninul dimineții: O față răutăcioasă, strîmbă, batjocoritoare, care parcă l'a îngînat urît cu «ihî!». Cu alte cuvinte: «Prostule, crezi tu c'ăi să scapi ieftin? Urechile încep să-î țiuie, ochii i se împăinjenesc și parcă o mîna îl stringe de gît. Mai era chip să se întorcă el acasă, să dea ochi cu stăpîn'său și să-î spună isprava? I se zbirli iar părul la gîndul ăsta, și, inchipuindu-și aievea fața roșie a lui stăpîn'său și statul lui de jidov, îi veniră în minte cuvintele ce i le zisese acest om grozav cînd cu bătăica:

— Măi, dacă la oi nu ești bun, atunci la ce te mai ține Simpietru pã lumea asta? Nici una, nici două, te ucid, înțelesu-m'ăi? Te duc mîine la ogor, te leg covrig dă rotila plugului la capu brazdi și ar cu tine pîn' la ăllalt cap, mă și 'ntorc și te dășleg pã locu un' te-am legat. Ai băgat la ciufulitu-ăla?

Îl cotonogeste, nu alt-ceva, cînd s'o duce acasă. Și se gîndia trist, mergînd în neștire pe drumul cîmpului, că n'are pe nimeni sa-î puie parte și lui cît de cit. Aș, și-ai găsit, cine să-și puie obrazul pentru «sluga de la oi!» Băiat străin, venise așa într'o dimineață în sat aci, avînd pe el numai un ilic de franea, iar în picioare o pereche de opinci numai potloage. Așa copil fără triste ce fusese el pe lumea asta nici n'ai văzut! El părinți n'avea, nici nu deschisese ochii pe ei măcar. Într'o primăvară rămăsese de turmele care se suiau din

baltă către munte, ademenit fiind de simbria ce-î făgăduise un român. Stetese doi ani la acel român, dar gologan nu văzuse de la el, că era om sanchiu și sucit care-î căuta nod în papură ca să nu-î dea nimic. Totdeauna se plingea că i se face pagubă la turmă. Te miri ce găsia : Ba că dă oile la apă stătută și are să i le îmbolnăvească pe toate de gălbează ; ba că bătătorește cu ele numai izlazul și miriștile de li se jupoaie și gingiile ; și cite și mai cite. Cînd îndrăznia de-î cerea bani, apoi țin'-te funie să nu te rupi ! Toate i le aducea aminte cu virf și indesat. Și incheia : « Nici cu pielea nu te plătești de mine, cită pagubă mi-ai adus ! »

Ciobănașul își depăna greu și trist aceste amintiri, pe cînd pasul îl ducea mereu înaintea pe drumul lung cu urme vechi șt' proaspete de tot felul în țărina subțire, smăcinată. De undeva de departe veniau hăulituri de plug, ce-î treceau pe la ureche ca niște glasuri de pe alt tărîm. N'avea noroc și pace. Fugise de la acel stăpin și-l înemerise pe cestălalt, văz-doamne de mai bun. Acum nu putea să-î între 'n voe nici acestuia. Ce să facă ? Să iea ochi de fiară și să fugă și d'aici ? Bine, să fugă ; dar încotro s'o apuce ? Știe el ce-o să găsească dincolo, sub poalele cerului, în satul spre care a privit adesea ori îndelungat și l-a văzut învăluit într'o ceață străveziu-albăstrie, tainic tremurătoare în picla de la amiază ? Nici nu știe cum îi zice satului. Și dincolo de el ce romîni or mai fi ? Romîni ori fi, or cine știe ce nație o fi lăcuind p'acolo ! Își adincește ochii într'acolo ca într'o prăpastie care-l atrage fermecătoare și înfiorătoare. « Va să zică *mă duc* d'aici ? » Se gîndia el acum. « Par'că mă trage cu ața. » În singurătatea splendidă a cîmpului vărgat cu holde verzi, nemișcate, totul începu să i se înfățișeze supt o lumină nouă, necunoscută. Drumul pe care mergea și mai mersese de-atîtea ori, era și nu era același. Nu se mai opria acum acest drum în cutare vâlcea, pe unde apuca ciobănașul cu turma lui, ci mergea înainte pînă unde poate prinde zarea ochiului, iar noul și necunoscutul pe care-l aștepta se răsfrîngea și asupra cunoscutului. Iată că trece și de vâlceaua pe unde-și ducea « oițele lui ». Acum e pe pămînt nou. Inima i se mișcă în piept neliniștită, și la lingurea parcă-î suflă un vînt rece. Îi e teamă să se mai uite înapoi, simte c'ar pierde curajul și n'ar merge mai departe. Nu mai fugise el oare odată ? Fugise, da, de la un stăpin nedrept, dar acum el era vinovat ! Pasul îl duce înaintea, dar par'că de la fiecare picior îi atrînă cite o nojiță și cineva își face de lucru să-l tot tragă de ele, făcîndu-l să calce pasul greu și strîmb. De odată tresare. Ue mierloiu își cîntă undeva cîntecul caprițios al libertății sale. Ciobănașul își aruncă privirile și vede la o azvirlitură

de praștie un păr sălbatic stingher, ce i se aține la drum. E curățat părul de crăci pînă sus, așa încît coroana lui, cam pornită într'o parte, pare un cap semeț de paznic uriaș, ce se uită țintă pînă în zare și descopere tot ce se află de cîmpii. Împărăția asta goală de oameni și de dobitoace, luminată de un soare atît de frumos, ai zice c'a fost urzită numai pentru acest uriaș paznic care, ascunzînd bine în gîtlejul său pe meșterul mierloiu, pare că fluieră chiar el ca să-î treacă de urît. Cum se apropie, ciobănașul nu mai aude nimic. Dar, după o clipă, o adiere, născută pe vre-un lac și rătăcită pe cîmp, trece printre frunzele mărunte și rotunde ca niște părăluțe ale părului, iar din miile de atingeri ușoare ale lor se articulează un freamăt lung ca un oftat adînc. Băiatul se înduioșază mult fără să știe cum și pieptul i se umflă de asemenea de un oftat, căci se vede singur și ropsit de noroc în mijlocul unui cîmp, ca acel pom sălbatec care rămîne în urmă în tăcere desăvirșită, ca și cum freamătul lui dureros fusese pricinuit numai de trecerea ăstuî copil, la a cărui nenorocire fusese martor din depărtare.

Ziua se face tot mai caldă, mai luminoasă. Ceva nou risipește în curînd mihnirea copilului. Nu bănuia pînă acum ca satul d'innaintea lui să fie așa mare. Il știa numai pînă la gura aceia de vale. Iată, sat a fost și'n fundul văii... Întăiu o căsuță albă strălucește acolo la soare... Iată altele învelite cu fier alb, care sclipește, și cu fier vâpsit în roșu... O cumpănă de puț devale... Ce priveliște blindă i se arăta ochilor! Ia!... Latră un ciine, il aude ca prin vis... Cum 'il mîngîie lătratul ăsta! Parcă i se iea o piatră de pe suflet. Unde-or fi cățelușii lui acum?... Duluș ăl negru...

— Așa-mî păzești tu oile, Guțică neică, mînca-te-ar neica! Stăi acolo!... Să nu mă faci să alerg după tine, că pe urmă te omor cînd te-oiu prinde. Parcă-mi spunea cineva că o să mă bagî în bucluc tu pe ziua de azi! Ah, mînca-ți-aș eu coliva ta de zezec și de motolog! Zi, te-a mușcat șarpele de inimă să fugi de la casa mea, heî?

Și cînd zise «motolog», vlăjanul de stăpîn il prinse cu mîna lui grea de ceafă și începu să-î arză la spete cu o codiriște de corn. Băiatul începu să țipe.

— Nu te speria, că nu te omor. Vreau numai să scot din tine cîteva suflete d'alea ale naibi... Na! Ia mîna!... D'alea ale naibi, ca de la cotoiu care mi-a răsturnat' bunătat' de oală cu brînză...

T. CERCEL.

SPRE BUCOVINA

Ducînd în inimă cîntec și 'nchinare
 Călătoresc în sfînt convoiu pioșii,
 În drum i-adastă codrii vechi, pletoșii,
 Doinind minuni din vremuri legendare.

Trecutu-î plin de-avînt, de-apusuri roșii...
 El stoarce stropi din sufletești izvoare,
 Să picure adînc-cuvîntătoare
 Pe locuri unde-au stărui strămășii...

Suceava 'n zări s'a luminat de-odată...
 Învăluți în slava ei curată,
 Ei merg cîntînd, cu frunțile senine.

Tăceți adînc! Pășiți ca'n sfînte-altare!
 Să nu-L treziți din visuri seculare,
 Să-și vadă sfîntul cuib de mină străine...

P. CERNA.

LA SECERE

Pe dealuri, pe cîmpuri e muncă din greu.
 Potop de lumină se varsă de sus,
 Căldura te arde, tu seceri mereu,
 Că fete ca tine, maî harnice nu-s.

Și părul în valuri pe frunte-ți se lasă,
 Iar griul te 'ncinge și-ți trece de briu...
 Și tare maî ești tu, copilă frumoasă, —
 Frumoasă și mîndră ca spicul de grîu.

O boare ușoară și lină adie,
 Și 'n valuri de aur se mișcă tot lanul:
 Se mișcă și gîndu-mi mîhnit, că nu știe
 Cu cine-ai să seceri, frumoaso, la anul?...

Căuți.

L. MĂRICAȘ.

NOTE DIN CALATORIE

Sintem în dreptul Siciliei. Mare, cer și iar mare. M'am săturat de atita zbućium. Nimic nu înveselește ochiul, nimic nu mîngîie sufletul. Cît poți vedea cu ochii, totul e o întinsoare neagră-vînată de valuri cari se perd, se răsfrîng, se aruncă cu furie asupra vaporului, voind să-l înghită.

Aceleași și aceleași mișcări le fac în cușca asta strîmtă, unde par'că sînt un osîndit. — Sună 12. La vremea aceasta marinarii ies din cabinele lor cu strachina subsuoară, cu lingurile în mîni, alergînd la bucătărie să li se împartă mîncarea. Parcă-s niște cășori dresați, cari nu se mișcă, nu mîncă și nu dorm, decît la sunetul clopoțelului și la comanda căpitanului. Căpitanul! Pe cît respect și admirație, pe atît și groază am căpătat de omul acesta mic, slăbănog, cu ochii întunecoși. El e suveranul nostru. O mișcare greșită, și gata! Atîrnăm de dinsul ca frunzele de ramuri. Cîte-odată, cînd îl vîd trecînd pe punte, cu șapca lui neagră pe cap, cu mîinile în buzunar, cu mersul iute, simt un respect adînc, în cît par'că-mi vine să-i cad în genunchi și să-i zic: «Albi-ne în grija ta, stăpine!». Dar el trece mîndru și toți din cale i se dau la o parte și toți își descopăr capul, cu respect.

E înfricoșător să-l vezi noaptea sus, pe comandă, cum privește nemișcat înfinitul mării, atent la ori-ce șgomot, la ori-ce lumină. Cîtă frămîntare în creierul lui!

Ziua, mai mult stau în cort. Ascult vîntul cum suflă în pinzele albe și cum șuieră cite-odată așa de dulce, așa de plăcut, că te farmecă. Cînd și în cort mi s'a urît, ies pe bord, mă tolănesc pe scindurile goale și cu ochii deschiși, încep a visa la țara mea iubită. Dragă Romînie! Și cuvintele acestea le repet de zeci de ori, din sufletul meu, din inima mea, din toată carnea mea, cu atita dragoste, cum nu mi-am închipuit-o nici-odată! Numai cine a călătorit zile întregi pe țarmuri străine, pe ape adînci și negre, în mijlocul unor oameni cari nu înțeleg nici boabă din frumosul tău grai, numai acela știe cît preț are moșia părintească. Mă revîd copil nebun, visător, ars de dorința de a călători, umblind prin portul Galațiilor umilit, rugător, întrebînd pe toți cum aș face să călătoresc. Și acum, cînd sînt aici, în scoica aceasta, lungit, privînd cerul care e așa de departe, ce dor nebun mă cuprinde, de țara mea, de casa mea, de toți ai mei! Ce suflet sbuciumat și ce dorinți nebune îmi ard sufletul! Cum aș ști să-l prețuiesc, să-l îmbrățîșez pe cel din urmă venit, care m'ar întreba în limba mea: «Frate Neculai, ce faci?». Marinarii toți sînt Greci din Kefalonia; oameni pe cît de buni, pe atît de răi. Crescuți pe ape, în mijlocul furtunilor și a nesigurății de ziua următoare; oameni aceștia, seara, cînd au isprăvit lucrul, se strîng cu toți roată și încep să cînte sau să povestească din scumpa lor *patridă*, din țermii cu soare, portocale și lămii. Mai toți sînt tineri, înalți, viguroși și hotărîți. Și, cînd mă gîndesc ce drame se petrec în sufletele lor, îmi vine să-i sărut, să-i îmbrățîșez ca pe niște frați nenorociți, goniți de la sînul celor scumpi, de *pine* care

se câștigă așa de greu în țara lor. Mai toți au o mamă, o soră, o ibovnică, care plînge și suspină de dorul lor, în ceasuri grele din noapte, cînd cerul se 'mbracă în nouri negri de plumb, cînd cad ploii reci și gem vînturii înfuriate.

Am aici pe punte un tovarăș de călătorie, care e străin ca și mine. Dar ce deosebire între noi amîndoi! Pe cînd el călătorește de nevoie, izgonit din țara lui, eu mă izgonesc singur. Abia două săptămîni și am devenit ca frații. E un tînăr scund, cu ochii lucitori, cu nasul coroiat, barba mare; are o vorbă așa de dulce, că te farmecă. Îl chiamă *Romanoff* și vine din Rusia, unde a fost urmărit de credincioșii Țarului.

Ce suflet chinuit e și *Romanoff*! Ne înțelegem în franțuzește. Vorbește stricat, dar lasă că și eu nu-s mai prejos. Seara, de obicei, stăm alături și cîntăm. El îmi cîntă melodii din stepele Rusiei, eu doine din munții noștri.

Într'o zi i-am cîntat: «Rătăcesc pe căi străine», și i-am explicat pe franțuzește. Cîntecul acesta l-a atras așa de mult, că nu m'a lăsat pînă nu l-am învățat melodia și versurile.

Adese-ori îmi spunea: «Cîntecul acesta simbolizează durerea vieții mele». Cîte odată, cînd liniștea nopții domnia peste toate, cînd și marea, obosită de luptă și frămîntare, adormia, auziam din prora vaporului o melodie dulce care se pierdea așa de trist, așa de fermecător, încît fără voie rămîneau în loc ascultînd.

Era bietul *Romanoff*, care-și cînta cîntecul favorit.

Într'o seară, pe cînd stam tăcuți privind nemărginirea de ape, mi-a povestit ceva din viața lui:

«Am văzut lumina soarelui», începu *Romanoff*, «într'un sat din fundul Caucasului. Acolo mi-am trăit copilăria, în mijlocul naturii sălbatice și fermecătoare. Am învățat graiul strămoșesc și cîntecele lui. M'am adăpat din viața senină; m'am învățat a iubi pe cei asupriți. În mijlocul Malo-Rușilor, oameni buni la suflet, am căpătat încrederea în mine, și curajul. Petreceam nopțile în mijlocul lor, lîngă focuri mari, alături de turmele de boi, ascultînd povești de viteji în lupte uriașe. Ce fericit eram! Unde m'am gîndit vre-odată, că am să petrec vremuri pline de durere; că am să-mi părăsesc satul și am să pribegesc pe căi străine, înfricoșat de tot ce poartă sabie și vine în numele Țarului. Ah! scumpul mieu, ce vremuri!

Murise tata. Acum eram mărișor. Mama, bătrînica mea mamă, toată încrederea și-o puse în mine: Cîte odată, în amurgul serei, pe cînd cele din urmă raze apuneau pe fruntea Caucasului străbun, stam în cerdacul casei și vorbiam de viitor. Mama îmi spunea: «Așa e, scumpul meu *Nușa*, că ai să ascuți pe bătrîna *Prascovia Alexandrovna*? Nu știi de ce atunci, simțiam zguduirii în suflet. Erau se vede, presimțiri despre un viitor îndepărtat.

Mai tîrziu, cînd m'am făcut mare, vînturii rele se abătura peste sufletul meu. Într'o zi, i-am spus mamei că aș dori să învăț mai departe. Puțin după aceea, am lăsat-o cu lacrimile în ochi, singură, și eu am pornit la *Moscova*. Vara, cînd mă întorceam în satul meu, eram mai schimbat; și mama începu a se îngriji. Eram veșnic preocupat, căci dorul de vremuri mai bune

ardea în sufletul mieu. Înțelegi tu, scumpul mieu. Îmbrățișasem ideile cele nouă.

Tirziu, auzi biata mamă de cele ce se petrec la oraș și tare se mai îngrijia. «Nușa, scumpul mieu», imi zicea dînsa. De ce nu rămîi în satul tău. lingă mormîntul părinților, să trăim împreună viața liniștit. Avem casă, pămînt, de toate; eu nu pot îngriji, sînt slabă». Dar vorbele ei nici o impresie nu-mi făceau. Izgonit de la Moscova, am fugit la Petersburg, unde, supt un nume fals, m'am înscris la Universitate.

Începusem a cerceta tot mai des societățile studentești ale nihilistilor, și munciam din toate puterile pentru răspîndirea ideilor noi. Străbăteam cîrciumile, vorbiam poporului, deschis, cu fruntea sus. Ajunsesem să conduc un cerc; dar poliția mă bănuia.

Atunci am primit o scrisoare de la mama, care mă ruga, pentru cea din urmă oară, să vii s'o văd înaintea morții. Între altele imi spunea: «Dor mi-i, scumpul meu Nușa, să te văd, pîn'ce nu voi închide ochii. Eu am auzit, poliția te urmărește; te va prinde și în ștreang vei muri; iar eu mă voi stinge de durere, fără să-ți sărut frumoșii ochișori, înainte ce Domnul mă va chema lingă prea-credinciosul Vladimir, tatăl tău».

Citind scrisoarea, am plîns amar. A doua zi am plecat în Caucas. Am găsit-o așteptînd.

Era în spre toamnă, și toamnele sunt urîte la noi. Noaptea une ori, pe cînd vinturi grele mugiau în fundurile prăpăstioase ale Caucasului, glasuri par'că mă chemau, minîndu-mă la datorie. Pe o noapte neagră, am părăsit-o. În durerea despărțirii, am sărutat pragul casei. Am mers cu teleaga pînă la stația cea mai apropiată. De acolo i-am scris o scrisoare în care o rugam să mă ierte de greșeală. Multă cale, am plîns amar! Pe urmă, dacă am ajuns la Petersburg, am aflat vești rele. Poliția aflase de societatea noastră și mă urmăria. Atunci m'am hotărit să fug, decît să-și riză ei de mine. Noaptea une ori mă schimbam în veșminte de țeran și cutreeram orașul, luîndu-mi *adieu* de la tovarăși.

Cînd totul fu pregătit, am pornit, alegînd Franța, unde poți fi mai la adăpost.»

Și, isprăvind povestea, Romanoff oftă dureros, și, cu glas stîns, de te seca la inimă, începu să cînte:

«Rătăcesc pe căi străine...»

Iar cînd ajunse la strofa: «Am lăsat mamă duioasă», se întrerupse, și, plîngînd ca un copil, imi zise: «Cînd s'o mai revăd și cum să-i scriu din Franța? Va muri de durere, o știu. E foarte slabă și mult a ținut la mine!»

Căuta să-l mîngiie, să-l încurajez, dar ochii mi se umplură de lacrimi și, părăsindu-l, intrai în cort.

SONET

În neodihnă nopțile de-arindul
 Mi le petrec în preajma casei tale;
 Și'n ochii mei. învăluți de jale,
 Vezi sufletu-mi amorul ucizindu-l.

Tu, veșnic vis al suferinței sale,
 Frumosu-ți chip de ochiu-mi ascunzindu-l
 Privești... și 'ncet ți se 'ntristează gindul,
 Și plîngi că soarta mi te-a scos în cale.

Căci știi că zid de nepătruns desparte
 A' noastre inimă pentru veșnicie,
 Ca dulcea vieață de eterna moarte.

De dureroasa-mă dragoste ți-e milă:
 Dar dorul tău spre altul te imbie,
 Și-ți farmecă tot sufletul. copilă.

EUGEN CIUCHI.

CRONICĂ

D. Iosif Vulcan a serbat săptămîna trecută aniversarea de patruzeci de ani de cînd a întemeiat revista sa «Familia», care iese la Oradea-Mare. Cu acest prilej bătrînul scriitor de peste munți a primit felicitările cele mai bine meritate pentru lunga sa activitate de rîspinditor al literaturii românești; un număr de persoane au organizat o reprezentație de teatru, în programul căreia figurează o lucrare a jubilarului; în multe feluri i s'a dovedit că, măcar în unele părți și prin unele individualități, poporul nostru nu uită binele, mare sau mic, care i se face.

Poate ar fi fost bine ca, pe lângă albumuri de fotografii, să se dea d-lui Vulcan și ceva care rămîne mai mult și-și ia locul în istoria literaturii pentru care a muncit redactorul din depărtata Orade: anume, o cărticică de omagiu. Dar d. Vulcan s'a ales numai cu cîteva articole de ocazie care formează numărul de jubileu al «Familiei», tipărit cu luxul ce se cuvine la o zi rară. În broșură se cetesc versuri de Vlahuță, de d-na Poni, de d. A. Naum, un articol al d-lui Maiorescu, larg conceput și puternic scris, și încă două-trei contribuții care ar mai face să fie notate; incolo. — bunăvoință.

N. I.

Știm că 'n sesiunca sa cea mai nouă Academia Română a răsplătit c'un premiu de 2000 de lei valoroasa istorie a școalelor romine din Brașov, datorită vechiului lor profesor d. Andrei Birseanu. Acum ni se scrie că dînsul a renunțat cu desăvîrșire la partea materială (cea rîvnită de obicei!) a premiului, donînd suma întreagă liceului, ca fond de cumpărat cărți bune ce se vor împărți elevilor drept premiu. Fapta d-lui Birseanu, care nu este un om bogat, ci un scriitor român supt toate fețele acestuia (decî și sărac), săvîrșită chiar într'o vreme cînd viitorul școalelor din Ardeal pare a se întuneca iarăși, este o dovadă mai mult despre conștiința de neam sănătoasă și despre încrederea neclintită ce se pune acolo în biruința învățaturii celei adevărate, care nu-î decît cea națională.

* * *

Un alt profesor al liceului din Brașov, d. Nicolae Sulică, autor al mai multor lucrări științifice de toată valoarea asupra limbei și a literaturii noastre, începe să publice în «*Gazeta Transilvaniei*» (No. 117 și 199) o serie de *Impresii de Călătorie* din excursiunea pe care 20 de profesori și 80 de elevi brașoveni o făcuseră dăunăzile pe-aici (Sinaia—Constanța—București—Ploești). D. Sulică povestește simplu și plăcut multe lucruri instructive pentru elevi și interesante pentru orî-cine.

Sc.

* * *

Franz von Lenbach. — Știm că la 6 Maiu a murit la München, în vîrstă de 67 ani, cel mai mare portretist al timpului nostru, pictorul Lenbach. Despre el se poate spune că a fixat în trăsături de pensulă «suflete»; iată ce face nemărgenirea artei lui. Nu numai forma, ci viața, ființa, expresia subiectivă, acea parte sufletească ce răsare în ochi, în față, caracteristică și totuși nehotărîită, această trăește în tablourile lui. E așa de greu a stringe în cuvinte arta acestui mare pictor! Tocmai cea ce nu se poate spune în vorbă, exprimă Lenbach prin culori. Lenbach e fiul unui zidar din apropiere de Augsburg. Tatăl său îi hotărește aceiași meserie, dar fiul simte mai multă tragere de inimă spre pictură, pe care o învătă singur la început, ajungînd să «șiștige cîțiva franci pe tablouri votive. După moartea tatălui său, intră în Școala Politehnică din Augsburg, pe care mai tîrziu o părăsește pentru München. Aici, profesorul Karl von Piloty, presimțînd talentul lui, îl ie într'o călătorie prin Italia. În această călătorie, precum și mai tîrziu, cînd e trimis de contele Schack în Italia și Spania, ca să-i copieze tablourile renumite ale Renașterii, Lenbach studiază amănunțit pe Tizian, Velasquez, Rembrandt, Rubens, Hals, etc., păstrînd în toată viața sa un cult pentru aceștia. Dar tot ce a produs în acest timp, nu lasa să se întrevadă încă mărimea personalității lui de mai tîrziu. După ce și-a sfîrșit școala la preoții Renașterii, Lenbach se îndepărtează de felul lor formal de a vedea, îndreptîndu-și adîncimea privirilor asupra sufletului, pe care caută mai cu seamă să-l redea, lăsînd la o parte din ce în ce mai mult orice trăsătură de pensulă ce nu adaogă nimic la expresia vieții. Nu zugrăvirea amănunțită, fotografică a unei ființe îi face asămănarea, și nici co-

pierea exactă a fiecărei încrețituri de pe obraz sau a vr'unui fir de păr, ci «punctele însuflețite», ele reprezintă ființa și pe acestea caută să le redea Lenbach prin culori. Arta lui e impresionistă în culori, fixînd marginile nesfirșite ale sufletului portretului, lăsînd și loc gîndirii privitorului. El redă numai acele părți caracteristice, care, trecute prin sufletul privitorului, îl lasă să vadă desăvîrșirea. Cînd Lenbach a pătruns un suflet, atunci cu cea mai mare ușurință și cu cele mai puține trăsături îl reprezintă în diferite stări sufletestești, ca și cînd veșnic l-ar avea înaintea ochilor. Așa de pildă portretele lui Bismarck, a cărui privire prinsă 'n culori, spune tot ce a fost, tot ce a vrut pămîntele Germaniei de azi. Însemnătatea lor nu e numai artistică, ci ele se alipesc la istoria acestui mare om și ca documente de multă valoare. Sînt numeroase portretele lui Bismarck, diferite ca stări sufletestești : cînd crunt, cînd blînd, cînd trist, și în toate sufletul marelui cancelar este sublim redat, deși numai în mărimea, adîncimea, puterea privirii lui. Acelaș lucru se poate spune despre portretul lui Mommsen, al cărui cap de pasăre răpitoare e prins numai din cîteva trăsături de pensulă (corpul e numai contur). Mai releviez portretul lui Nansen, a cărui voință de fier se citește așa de lămurit în ochii ațîniți departe, portretul Papei Leon XIII, despre care acesta ar fi zis : «prea mult suflet și prea puțin corp», și multe altele, ca Wilhelm I și II-lea, Ludwig I al Bavariei, Albert al Saxoniei, Moltke, Böcklin, Begas, Paul Heyse, Helmholtz, Richard Wagner, etc. Mai toate aceste tablouri par nedesăvîrșite, pentru că Lenbach lua numai fața — în față se ceteste sufletul : restul e îngînat sau numai în contururi, sau pierzîndu-se în culori întunecoase ; atunci cînd pictorul adaugă vre-un amănunt de îmbrăcăminte sau de podoaabă, mai cu seamă în tablourile de femei, e pentru că prin aceia într'adevăr adaugă ceva la frumuseță. Căci Lenbach a slăvit frumuseța femeii ; grația ei, farmecul ei îl redă cu sfînta admirație de artist, care a văzut în lume numai pe om, numai în el frumuseța adevărată, frumuseța formei și a sufletului. Portretele de femei reprezintă numai acea mișcare, acel suris, acea privire, ce sînt momentul frumuseții sublime. E însă greș ca, vorbind numai de cîteva portrete ale sale, să se găsească generalități cu puțință de întins asupra tuturor operelor ce-a creat ; căci fiecare are partea ei caracteristică, pentru care a fost eternisată ; nota comună e numai frumuseța, și mai cu seamă frumuseța privirii, în care Lenbach vedea totul. Adeseori, dîndu-și părerea asupra vre-unui om, el zicea : «cap inteligent, dar n'are ochi», sau, cum zicea de Bismarck : «acela are ochi, alții pe lingă el au numai găuri de nasturi». Dar Lenbach a îndreptat agerimea privirii lui și asupra naivității splendide a sufletului de copil. Numeroasele tablouri ale fiicelor sale Margot și Gabrielle sînt poate cele mai înalte reprezentări ale nevinovăției copilărești, ale sufletului curat, sfînt, neștiutor de rău, ce privește mirat în juru-i. Îngerul căzut pe pămînt l-a priceput atît de bine Lenbach !

RADU ANDREA.

Berlin, 1904.